

2012:31

Bondrumsgården

Antikvarisk medverkan, 2012

Jennie Björklund

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2012:31

Bondrumsgården

- diverse åtgärder

Antikvarisk medverkan, 2012
Fågeltofta socken, 1043
Tomelilla Kommun
Skåne län

Jennie Björklund

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2012 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2012:31

Omslagsfoto: Östra längan under stråtaxsömläggningen.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

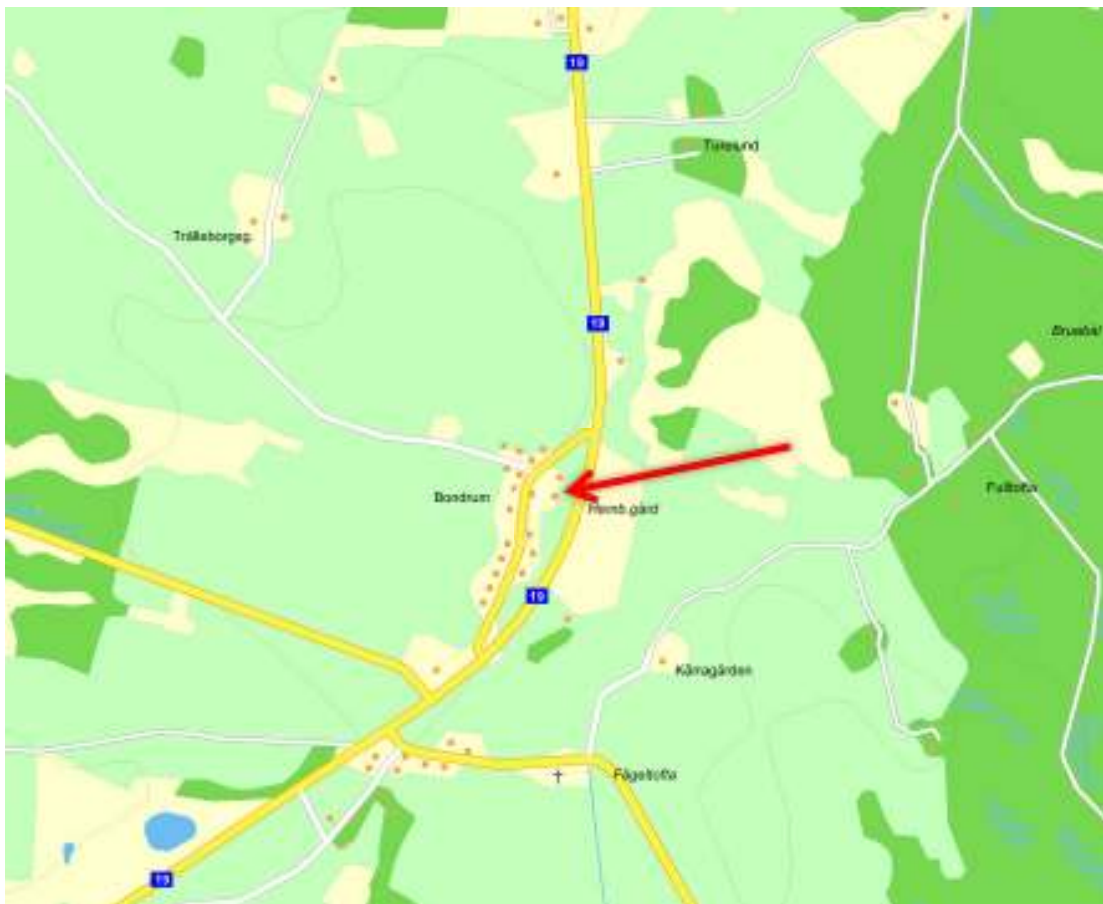
BONDRUMSGÅRDEN - DIVERSE ÅTGÄRDER

Innehåll

Inledning	5
Administrativa uppgifter	5
Historik med relevans för arbetet	5
Utförda arbeten	6
Boningshuset	6
Södra längan	7
Östra längan	7
Västra längan	8
Tak	8
Avvikelser från handlingarna	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten	9
Iakttagelser under arbetet	9
Övriga handlingar med relevans för arbetet	9
Bilbilaga	10

Skånekartan med Tomelilla Kommun och Bondrumsgården markerad.

Del av Fågeltofta socken med Bondrumsgården utpekad.

Inledning

Under årets arbeten på Bondrumsgården har norra väggen i stuan på bostadslängan murats om. I samband med dessa arbeten byttes även de dubbla fotträna. Ett fack på den västra längan har restaurerats. En förbrukad taksparre av björk i höladan byttes ut, liksom en på den östra längan. På den östra längan mot innergården lades ett taksti om och i samband med detta reparerades lejden i anslutning till stiet. I porten på den södra längan togs en hålstensvägg bort och ersattes med en träpanel som vittades.

Administrativa uppgifter

Objekt	Bondrumsgården
Socken	Fågeltofta socken, 1043
Kommun	Tomelilla
Länsstyrelsens beslut	432-7066-12
Regionmuseets dnr	K12.20-38-12
Beställare	Albo Härads Hembygdsförening
Entreprenör	Knadriks Kulturbygg AB, Kristianstad
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Jennie Björklund, med bidrag av Jimmy Juhlin Alftberg
Byggtid	Maj – september 2012
Slutbesiktning	26 september 2012

Historik med relevans för arbetet

Bondrumsgården byggnadsminnesförklarades 1963. Dess äldsta delar härstammar från 1801, men merparten är byggd på 1820- och 30-talen då den återuppfördes efter en ödeläggande brand. Gården underhålls och restaureras kontinuerligt och årets arbeten är de första inom en bemyndiganderam på 3 år, som Länsstyrelsen i Skåne län beslutat om 2012.

Utförda arbeten

Boningshuset

Den norra väggen i stuan, som på insidan är uppbyggd av lersten och på utsidan av bränt tegel, plockades ner invändigt och återmurades – detta då innerväggen satt sig och skapat en glipa mellan murarna. Skadan bedömdes ha uppkommit på grund av att lerteglet i den invändiga väggen inte orkade hålla den befintliga (sentida utförda) cementputsens.

Då väggen plockades ner invändigt upptäcktes att delar av fotträet var helt förbrukat och behövde bytas, något som inte gick att identifiera innan arbetet. Dessutom framkom det att fotträet var förstärkt på insidan med ett extra, fastdubbat fotträ (se bild), som även det var förbrukat.

I Lerstensväggen fanns fem sentida infogade stenar av hålstenstegel och fyra brända tegelstenar. Det brända teglet återanvändes medan hålstensteglet togs bort. Lerstenarna, liksom all befintlig lerputs (ca 20 % av väggytan), återanvändes. Lerputsens kompletterades med uppältade lerstenar från Glimmebodatrakten, vilka föreningen tillhandahöll. Nytt lerbruk, som var förhållandevis fett, blandades i likhet med originalerbruket med hackad halm. Användandet av fett lerbruk krävde att putsen nogga komprimerades med lerslätta för att inte spricka.

Flera mindre avlastande brädbitar, skråspikade i stolparna och lösholtarna, byttes mot ny granbräda i mått motsvarande rummets längd.

Väggen vittades efteråt med kalkmjölk i tre strykningar (Målarkalks kalkpasta). Innan vittning skedde kalkvattning av den halvtorra väggen.

Snitt av konstruktionen i stuan norra vägg. Obs ej skalenligt.

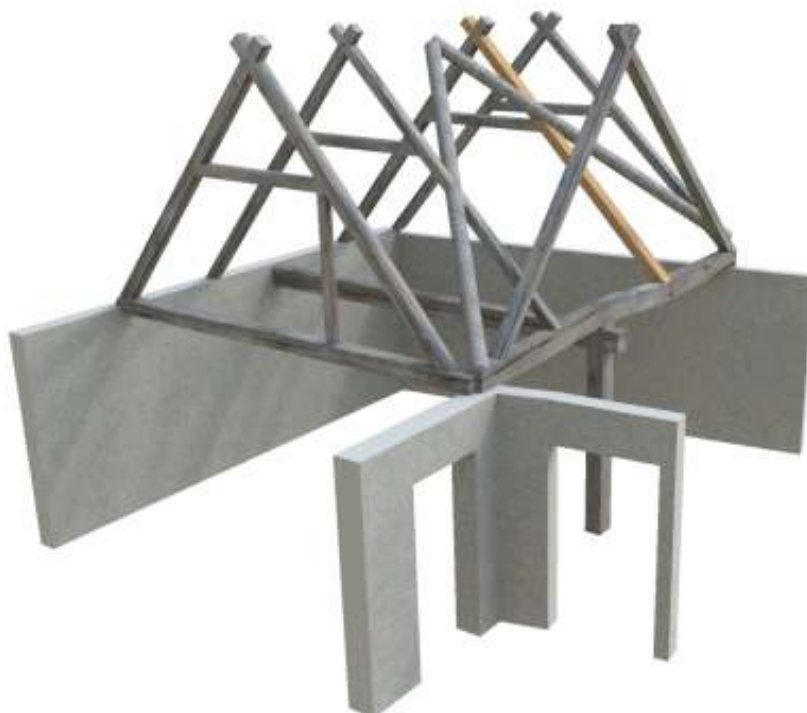
Södra längan

I porten mitt i den södra längan demonterades en hålstensvägg murad med cementbruk och ersattes med en träpanel. Panelen är tillverkad av 16 mm granbrädor med något varierande bredd (måttan baseras på rester av virke som entreprenören hittat). Ovanpå panelen spikades locklister. Till fästning användes 3” blankspik. Hela väggen vittades med kalkmjölk.

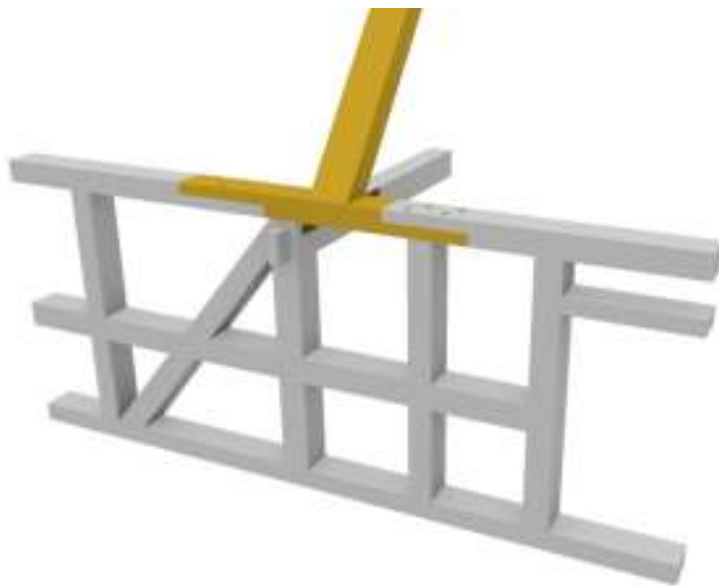
Östra längan

Vid östra längans södra del byttes en taksparre av björk mot likvärdig. Fastsättning skedde likt befintligt utförande med dubb vid sparrkrysset och med dubb och kil vid bärlinan som byttes 2011. Den överliggande gradsparren fästes i ny björksparre med trådspik (blankspik).

Vid mittpartiet på Östra längan, gårdsfasaden, byttes en taksparre av fur. I samband med bytet uppdagades att lejden vid detta parti var rötskadad. Skarvning utfördes med liggande bladskarv. Stickbjälken under den bytta sparren befanns även vara bristfälligt förankrad i sin stolpe. För att säkerställa den tekniska funktionen försågs stickbjälken med ett dragjärn, som förankrades med timmerspik i stolpen (se bild sid. 8).

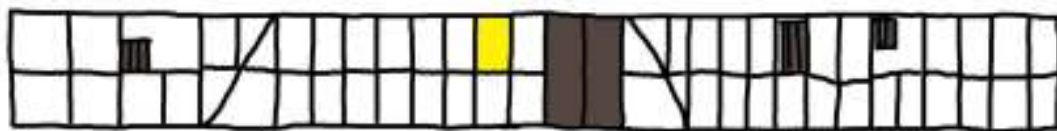
Östra längans södra del, bytt sparre (av björk) markerad.

Östra längans mittparti, gårdssidan. Butt sparre, skarvad lejd och förankrad stickbjälke.

Västra längan

På västra längans västra långsida, strax norr om logporten, omputsades en fackfyllning partiellt. Sammanlagt vittades fyra fyllningar i anslutning till lagningen med kalkmjölk.

Västra längans västra långsida. Lagat fack gulmarkerat.

Tak

Ett sti på den östra längan mot innergården lades om med halm från Polen, rafter av hassel och vidjor av pile. Till ryggnings återanvändes nerriven halm från takarbeten på Glimmebodagården. Befintliga läkter bestod av ohyvlade brädor (med vassa kanter, vilka inte var idealiska för halmtakläggning).

Avvikelser från handlingarna

Då fotträet i stugan behövdes bytas omprioriterades bidraget och omläggningen av ett taksti ovanför stuan sköts på framtiden. Längs med väggen, där fotträet byttes, ersattes även två äldre golvbrädor mot begagnade, något smalare brädor. Golvlagningen är väl avläsbar.

Övriga åtgärder som utgick på grund av ovanstående anledning var restaureringen av ett fack på den norra längan (på stuan under fönstret på innergården) samt brädklädning och långhalmsklädning av östra längans yttersida.

Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten

Arbetena på Bondrumsgården är noggrant utförda med hänsyn till gårdens förutsättningar och värden. Diskussion fördes dock kring avfärgningen och det ”slarviga” sätt facken målats. Entreprenören menar dock att gamla bilder pekar på att man förr inte var så noga med att ”hålla sig innanför linjerna” vid just vittningen. Detta kanske ändå är en fråga som bör diskuteras med ägarna inför framtida åtgärder.

lakttagelser under arbetet

Under arbetet med den norra väggen i stugan uppdagade entreprenören att det befintliga fönstret troligtvis är modernt, användandet av håltegel ovanför pekar på detta. I samband med att väggmaterialet plockades ner kunde också tecken på att väggen gjorts om minst tre gånger avslöjas, detta av samma anledning som ovan.

Övriga handlingar med relevans för arbetet

- 2011-10-15 Föreningens bidragsansökan
- 2012-02-10 Länsstyrelsens remiss
- 2012-02-27 Regionmuseets yttrande
- 2012-03-28 Länsstyrelsens tillståndsbeslut
- 2012-03-28 Länsstyrelsens bidragsbeslut
- 2012-09-25 Slutbesiktningsprotokoll

Kristianstad 2012-11-16

Jennie Björklund

Bildbilaga

Den blottlagda lerstensväggen i stuan.

Stor glipa mellan inner- och ytterväggen.

Väggen efter att den är återuppbyggd och lerklinad.

Väggen anfärgad.

Fasaden på norra längan vid stuan innan åtgärderna.

Samma fasad efteråt.

Porten på den södra längan med den nya träpanelen.

Träpanelen avfärgad.

Björktaksparren i östra längan före.

Den nya björksparren.

Taket på östra längan före avtäckning.

Det omtäckta stiet.

Västra längan före åtgärderna.

De fyra facken vittade med kalkmjölk.

Lejden på östra längan frilagd under åtgärderna.

Den skarvade lejden.

Regionmuseets E-rapportserie 2012

Kulturmiljö

1. Ruveröds kvarn – restaurering av kvarnbostaden, Riseberga sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2011
2. Helsingborgs konserthus – fasadrenovering, byte av dörrar och fönster samt renovering av skärmtak, Helsingborgs stad, AM, Maria Sträng, 2011
3. Kulturhistorisk värdering, återlämnade gravvårdar i Kvistofta församling, dokumentation, Kerstin Börjesson, 2012
4. Norra Skrävlinge kyrkogård, vård- och underhållsplan, Norra Skrävlinge sn, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
5. Bäckaskogs kloster, Renovering bar och reception, Kiaby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
6. Norra Åsums kyrka – värme, ljud och ljus, Norra Åsums sn, AM, Jennie Björklund, 2011–2012
7. Nyvång – bland kolbodas och hagtorn, Björnekulla och Västra Broby sn, DK, Ingela Blomén, 2012
8. Norrvidinge kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Norrvidinge sn, VP, Jennie Björklund, Kerstin Börjesson, Anna Rabow, Åsa Jakobsson, 2012
9. Källs Nöbbelövs kyrkogård, Vård- och underhållsplan, Källs Nöbbelöv sn, VP, Kerstin Börjesson, Åsa Jakobsson, 2012
10. Örnans 2011–2012, Örkened sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
11. Stolen på Månses, Rekonstruktion av en stol, Vånga sn, PJ, Sven Vildegren, 2011
12. Agusastugan – diverse åtgärder, Andrarums sn, AM, Jennie Björklund, 2012
13. Eslövs station – ombyggnad för restaurang, Eslövs sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011–2012
14. Vallkärra kyrka – renovering av fönster och portar, Vallkärra sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
15. Hjårsås kyrka – Omläggning av plåttak, Hjårsås sn, AM, Jennie Björklund, 2012
16. Odarslövs kyrka – demontering och avyttring av fast inredning, AM, Kerstin Börjesson, 2011
17. Reslövs kyrka – inre renovering och ommålning, Reslöv sn, AM, Kerstin Börjesson, 2011
18. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, AM, Anna Rabow, 2012
19. Skurups kyrka – utvändig renovering 2012, Skurups sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
20. Knislinge kyrka – utvändig renovering 2012, Knislinge sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
21. Norra kyrkogården i Lund, utvändig renovering av kapell 2011, Lunds socken, AM, Petter Jansson, 2012
22. Baptistkapellet i Oppmanna – putsarbeten, Oppmanna sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
23. Månstorps gavlar – skadeinventering, Västra Ingelstads sn, DK, Ingela Blomén, Kerstin Börjesson 2012
24. Jöns Jonsgården, Kattarp sn, AM, Anna Rabow, 2012
25. Örumshuset – nedmontering av skorsten, Hörup sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
26. Vittskövle slott 2011–2012, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2011–2012
27. Skarhults kyrka – utvändig renovering, Skarhults sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
28. Skånsk kalk – lokal kalk från Komsta kalkbrott och platsblandat bruk, PJ, Henrik Nilsson och Helena Rosenberg, 2012
29. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow, 2012
30. Furumöllan, Degeberga sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2012
31. Bondrumsgården – diverser åtgärder, Fågeltofta sn, AM, Jennie Björklund, 2012

Förkortningar:

AF- antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AM- antikvarisk medverkan
AU- arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt
FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD- murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning
PJ- projektrapport
VP- vårdplan
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD- byggn-ark-dokumentation
BMU- byggnadsminnesutredning

